

MUSEUMS

posten

NR. 4 / NOVEMBER 2006
POST & TELE MUSEUM

NIELS KAAE
AMICISVEJ 8, 1. sal
1052 FREDERIKSBERG C.
DANEMARK

PRIORITAIRE
PRIORITY

13. FEBRUAR - 2006

Kære Niels, jeg takker mange gange for
dit kort, som jeg har modtaget i dag. Jeg skal
da gerne indrømme, at ideen om at bo 2,3 nætter
i dit lille sammen med min skat er yderst til-
talende, og når du nu insisterer... ligeledes glæder
jeg mig til at se din nye collage med mine hjemme-
lavede postkort. Jeg ankommer lørdag d. 25. feb. og Lau-
rent dagen efter. Vi bliver indtil tirsdag.
Jeg kontakter dig om nogle dages tid over in-
ternettet!
Sånt,
med
♥ Torben

Prinseesse Margrethe ser vidunderlig ud, hvor hun står sammen med sin far

På rejse efter ordene

Når man vil sende sine gæster rundt på en omfattende rejse, må man også selv opsøge verden: Museet har købt et beduintelt hjem fra Jordan. Her er det blandt andet meningen, at gæsterne kan lære, hvordan kommunikation finder sted i ekstreme og isolerede omgivelser.

Af Jacob Westergaard Madsen

Museets kommende børneudstilling åbner til februar næste år. Her vil gæsterne blive sendt ud på en tidsrejse, der blandt andet fører dem til beduintelte i ørkenen, en idyllisk japansk terrasse, et skib i havsnød og et rigtigt opfinderværksted fra telekommunikationens barndom.

De forsvundne ord

Alexandria, år 2103. Den fjerne planet er beboet af efterkommere af mennesker, som for længe siden rejste dertil gennem rummet. En forfærdelig katastrofe har ramt alexandrierne. En kæmpe storm har raseret og ødelagt næsten alle de historiske spor, der har mindet dem om det sted, de oprindeligt kom fra: Moderlandet, planet Jorden. Bibliotekerne er gået til under enorme bølger, og arkiverne og museerne er blevet smadret af gigantiske tyfoner. Hvordan skal de nu lære deres børn om deres histo-

rie? De ord, der formidlede viden om fortiden, er der ikke længere. Og de få, der er tilbage, kan alexandrierne ikke længere forstå.

Hjælp Sanura

For at genskabe den tabte historie har man på Alexandria besluttet at sende pigen Sanura på en mission: Med de få overlevende spor af fortidens kommunikation – underlige strimler med prikker og streger, papirer med mystiske tegn, mærkelige og fremmede apparater – har hun foretaget en tidsrejse tilbage til Jorden anno 2007 for at søge svar på de mange spørgsmål. Tilfældet ville, at hun er landet på Post & Tele Museum. Her står hun klar til at møde museets gæster, som hun vil bede om hjælp til den vigtige mission.

For at hjælpe Sanura må gæsterne stige ombord på hendes rum/tids-skib. Gennem en tidsportal bliver de nu ført tilbage i historien og rundt omkring i den store verden – på jagt efter tidligere tiders ord og de teknologier, der transporterer dem. Rejsen bliver dermed en lærefuld oplevelse ud i kommunikationens historie. Og

det bliver en omfattende rejse både i tid og rum: Fra kileskrift i Mesopotamien helt op til den nyeste udvikling inden for tale-teknologi.

Missionen går ud på at sende Sanura tilbage til fremtiden med den genskabte viden om fortidens ord. Hvis det lykkes, kan hun forhåbentlig give alexandrierne deres historie tilbage – først når de forstår ordene, vil de forstå hvilken verden, de oprindeligt kom fra. Det er altså et stort ansvar, der kommer til at hvile på museets gæster.

Børneudstilling for alle

Museets udstillingsafdeling er i fuld gang med forberedelserne. Her i november er håndværkerne rykket ind, så Festsalen kan stå klar, når dørene åbnes til februar. Udstillingen henvender sig fortrinsvis til skolegrupper og børnefamilier. De 6 – 12-årige udgør den primære målgruppe, men udstillingen vil appellere til alle med lyst til rejser i tiden og sjove udfordringer i ordenes og kommunikationens historie. I næste nummer af MuseumsPosten kan der læses mere om udstillingen.

Telefonistinde for en dag – et nyt undervisningstilbud

Telefonistinder ekspederer samtaler på centralen i Sorø i 1921. Fra Telefonmuseets fotoarkiv i Post & Tele Museum.

Af Sarah Yigzaw

Telefoner alle vegne – man er aldrig længere væk end et opkald. En følelse af nøgenhed sniger sig ind på den, der har glemt sin mobiltelefon. Vi er så vant til at have den med overalt, at alt andet føles forkert.

Telefonistinder af forskellige grader, 1912. Fra Telefonmuseets fotoarkiv i Post & Tele Museum.

Sådan har det ikke altid været. Der var en gang, da der ikke fandtes mobiltelefoner, end ikke trådløse telefoner, og telefonsamtaler skulle igennem noget så eksotisk som en telefoncentral.

Der skal ringes

Skoleklasser kan nu få den særlige oplevelse at telefonere på gammeldags vis. Gennem et nyt rollespil får elever fra 3. -7. klasse snart mulighed for at stifte bekendtskab med telekommunikationen, som den foregik i telefonens barndomsår, 1880-1920. I den permanente udstilling har vi opstillet seks flotte „telefonbokse“, dekoreret med københavnermotiver. Eleverne får tildelt forskellige roller og skal ringe til hinanden på originale gamle telefoner samt lære personer fra datidens København at kende.

Alle opkald skal ekspederes gennem telefoncentralen og telefonistinden. Det kræver ind imellem tålmodighed at vente på at blive eks-

pederet, og måske lytter telefonistinden med på linjen under samtalen.

På telefoncentralen får eleverne en unik mulighed for at være telefonistinde og forbinde abonnenterne med hinanden på originale omstillingsborde.

Koncentration

Forløbet „Telefonistinde for en dag“ giver eleverne et enestående indblik i et Danmark, hvor alle ikke var „på“ hele tiden. Et Danmark uden mobiltelefoner, internet og andre ting, som vi i dag tager for givet. Eleverne vil opleve, at det kræver koncentration at benytte telefoner og omstillingsborde fra telefonens barndom. De finder også ud af, at der er sket uendelig meget med telekommunikationen, fra den første telefon så dagens lys i 1876 og frem til vor tids trådløse forbindelser.

Undervisningsforløbet „Telefonistinde for en dag“ kan bestilles fra december 2006.

En slange ved barmen.....

Brudte segl 5

Af Sune Christian Pedersen

I 1700-tallet havde Danmark vanskeligt ved at fastholde gode kodebrydere. De mange opsnappede kodebreve i Rigsarkivet vidner om fiasko på fiasko. Omkring 1755 opgav brevåbnerne simpelthen at nedskrive chifferpassagerne og renskrev blot klarteksten. Alligevel blev der åbnet breve i stor stil. Der var nemlig andre metoder til at komme bag om de indviklede chiffernøgler. Én af dem var den gode, gammeldags spion.

1740'erne var en truende tid for Danmark. Efter at Peter den Stores yngste datter, Elisabeth, havde taget magten i Rusland ved et kup i 1741, havde hun udnævnt den 13-årige gottorpske hertug Karl Peter Ulrik til storfyrste og tronfølger – en dreng, der nærede sin slægts dybe had til Danmark. I 1743 sluttede Sverige fred med Rusland efter en kort, blodig krig, der havde trængt svenskerne ud af Finland, og da fredsforhandlingerne faldt sammen med tronfølgervalget i Sverige, faldt valget på endnu en gottorper, Adolf Frederik, som svensk tronfølger. Danmark var nu omringet af fjendtligt indstillede magter. Danmark havde netop i 1743 samlet en stærk hær på grænserne til Sverige for at lægge pres på nabolandet for en varig løsning af det slesvig-holstenske spørgsmål, hvor den danske konge stadig over for de gottorpske hertuger gjorde krav på overherredømmet; men nu, i efteråret 1743, sluttede de tidligere fjender, Sverige og Rusland, sig sammen mod Danmark.

Baron Johan Albrecht von Korff (1697-1766). Kobberstik. Det Kongelige Bibliotek.

Et kløgtigt og afbalanceret diplomati var vigtigere end nogensinde for regeringen i København.

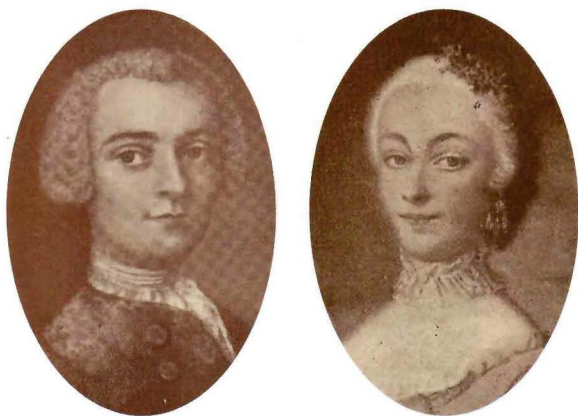
Den russiske gesandt i København var baron Johan Albrecht von Korff, en stærk personlighed, som var meget negativt indstillet over for den danske konge. Korff var en nøglefigur i forholdet mellem Rusland og Danmark. At kunne vide og påvirke hvad der skete i hans hoved og hus, var af største betydning for regeringen.

Spionen

Christian Møller Friis (1713-92) kunne i efteråret 1742 se tilbage på en karriere, der aldrig rigtig var kommet i gang. Den unge teolog havde forsøgt at skaffe sig en stilling i statsadministrationen, men uden stort held, og hans største aktiv var hans forbindelse med von Korff. Friis's svigerinde havde nemlig giftet sig med baronens sekretær, Adam Olsufiew, og både han

og baronen var så begejstrede for den unge mand, at de ønskede ham i russisk tjeneste. Han kom tit i deres hus, men en oktoberdag 1742 indtraf en begivenhed, der ændrede hans liv: Han overhørte en dæmpet samtale i en vinduesniche mellem preussiske og saksiske diplomater, der omtalte en hemmelig traktat. Via sin husvært og ven, Andreas Lowson Bentzon, fik Friis sendt besked til hoffet, hvor man dog ikke tog ham alvorligt. Det gjorde man først to måneder efter, da det viste sig at være sandt, og Friis blev prompte hyret som spion.

I sine erindringer beskriver han sine samvittigheds kvaler ved at skulle spionere mod sin ven og vellynder – det var ham inderligt imod, da han „ved Guds nåde af natur var ærlig, taknemmelig, åbenhjertig og uden falskhed”. Disse kvaliteter fandt han uforenelige med spionage, men kongen fastholdt, at der intet svigefuldt eller æreløst er i at

Til venstre: Ungdoms-portræt af Christian Møller Friis de Tuxen (1713-92), miniature, oprindelig armbånd, nu broche. Kunstner ukendt.

Til højre: Christiane Elisabeth de Tuxen, født Jørgensen (1723-96). Friis' beskriver i sin selvbiografi sin hustru som en stærk kvinde, han konsekvent rådførte sig med i spørgsmålene om spionagen, og som ofte traf de vanskelige valg for ham. Ved en episode, hvor Korff truende antydede at kende til Friis' spionage, fik hun dog et knæk og led resten af sit liv af tilbagevendende „hysteri“ og angst.

følge sin konges bud. De følgende tre år indsendte Friis derfor spion-rapporter flere gange om ugen, hvori han udførligt beskrev alt, hvad der rørte sig i russerens liv. Vandreture i Kongens Have, mid-dags- og teselskaber med andre diplomater, selv baronens drømme blev endevendt i de flere hundrede breve, der i dag ligger bevaret på Rigsarkivet i København.

Hemmelige kuverter

Særligt interesserede Friis sig for Korffs breve. Han indledte hver rap-

Christian Møller Friis de Tuxens signet.

port med en oversigt over, hvilke breve Korff og de andre diplomater havde sendt og modtaget, hvordan deres segl så ud, hvilke dækadresser eller stråmænd, de benyttede i deres korrespondancer. Alt sammen gavnlige oplysninger til brevåbnerne på posthuset, der skulle udvælge de breve, der skulle åbnes. For naturligvis blev baronens breve læst i smug, før de fik lov at forlade postkontoret.

Korff var tidligt klar over, at nogen pillede ved hans breve – men det generede ham ikke synderligt. Selv ikke i efteråret 1743, hvor krigsskyerne hang over det dansk-russiske forhold. „Ved middagsbordet sagde baron Korff, at han i morges havde fået fire breve over Sverige som alle var blevet brudt her [i København]“, skriver Friis, „Han morede sig over, at indholdet af det, der ikke var i chifre, ville virke som peber i næsen, mens det, der var i chifre, ville de vel lade være, da de ikke havde nogen her i byen, der forstod sig på dechifring“.

Det sidste havde han ret i.

Hvad Korff derimod ikke vidste, var, at spionen blot ti dage forinden havde sendt sin regering en nøjagtig kopi af chiffernøglen. Gennem mere end et halvt år havde Friis forgæves søgt at komme i nærheden af nøglen, men endelig var det lykkedes, vist nok fordi han havde bestukket sin svoger, sekretæren, med 500 dukater. Forholdet til svogeren var tilsyneladende tvetydigt. Der synes at have hersket en slags stiltiende forståelse af, at Friis kunne være til stede, når svogeren arbejdede, men han fik ikke lov til at se hele breve; „da min svoger var beskæftiget med at dechifrere og jeg stod bag ved ham, så jeg bl.a. omtrent ...“, skriver Friis flere gange.

I det hele taget afslører Friis' rapporter en forbavsende afslappet holdning til fortrolige politiske breve i baronens hus. Ofte ligger de og flyder, eller Korff selv læser dem i fremmedes tilstedeværelse. En dag, da han drak te med den preussiske gesandt, kom tjeneren ind med hans aviser og breve. Mens

Friis læser aviserne, åbner baronen brevene, og da hans barber kort efter kommer ind, læner Korff sig tilbage og lader sig barbære, mens Friis kan smuglæse i brevene.

Efterretningsnetværket bag Friis

Friis indleverede sine rapporter til og modtog instrukser fra Andreas Lowson Bentzon, der igen rapporterede videre til kongelig kammer-tjener Johan Christian Schrøder, som organiserede den hemmelige postspionage og stod i nær kontakt til udenrigsminister Johan Sigismund Schulin. Det interessante er, at disse fire personer havde en fælles fortid i postvæsenet, hvor de havde tjent (Schulin som direktør) ti år tidligere. Ligesom på Erlunds tid var der en nær om end diskret forbindelse mellem postens betroede folk og efterretningsvæsenets.

Ved hjælp af viden hentet fra Korffs breve, og fordi Korff gradvist blev mere positivt stemt over for Danmark – ikke mindst takket være hans venskab og samtaler med Friis – lykkedes det for det danske diplomati at skabe et fornuftigt forhold til den russiske kansler Bestuchev. Krisen drev over, og i 1746 kunne de to lande underskrive en moderat forbundstraktat.

Adelsslægten Tuxens våbenskjold. Christian Møller Friis blev adlet „de Tuxen“ for sine bedrifter som spion. Adelsnavnet fik han, fordi hans hustru Kristiane var en fjern efterslægtning af den danske krigshelt Lorentz Tuxen. Friis modtog mange hædersbevisninger og titler, men kun lille økonomisk belønning for sin spionage, og han døde som en fattig, bitter mand.

Torben Doose – Mail Art

Af Birgitte Agersnap

Der er spor af tid og mange hænders berøring i Torben Dooses værker. I Café Hovedtelegrafen vises hundredvis af den dansk-parisiske kunstners mail art-værker.

Forsinket situationsrapport

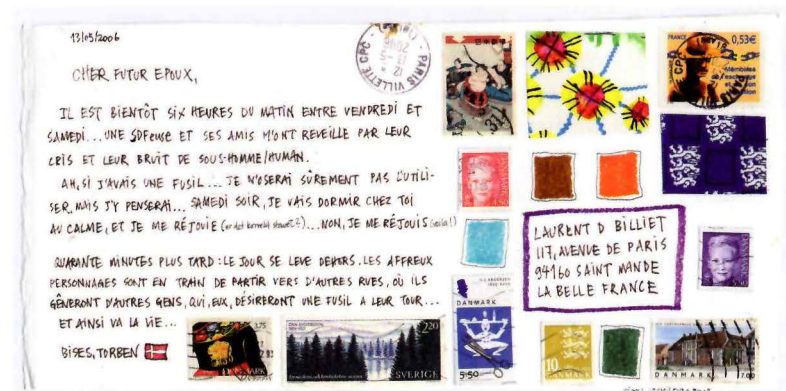
En flig af noget intenst grønt fanger straks blikket – og stjæler opmærksomheden fra dagens øvrige forsendelser. Der er kommet post fra Torben Doose! At være på hans mailingliste er en helt særlig oplevelse for øjet. Aldrig udgår et kort eller en konvolut fra ham uden at være påklædt som et kunstværk. Sådan har det altid været. Som barn sendte Torben Doose (f. 1966) farvestrålende konvolutter og collage til pennevenner overalt i verden fra den jyske hede. I dag sendes de til venner, familie, selv kongehuset og ikke mindst til netværket af mail art kunstnere fra Paris, hvor han har boet og arbejdet som danser og billedkunstner siden 1987. Det postforsendte brev er

nemlig helt centralt for Torben Dooses arbejde: Det håndgjorte brev og billede vidner om tid, om at tage sig tid til kommunikation, tid til eftertanke og fordybelse. En „forsinket situationsrapport“, kalder han det selv.

Attitudestudier

Torben Doose arbejder i teknikkerne gouache, tusch, pastel og collage. I hans abstrakte billeder fornemmer man den legende nysgerighed over for de figurer og rum, der opstår i farverne. I hans figurative billeder er kvindeskikkelsen et gennemgående motiv. Med en hårdt optegnet sort og kantet kontur fremstiller han forskellige typer på den moderne, selvbevidste kvinde, der aldeles ugenert poserer for beskueren. De spinkle og kantede skikkelser opstod i årene på den parisiske modeskole Studio Berçot. Her opdagede Doose, at hans interesse ikke lå i at skabe moden, men derimod i at fortolke den og den verden, som den blev til i. I sin streg forstærker han catwalk'ens

To sider af samme sag. Ingen side er mere forside end den anden på Torben Dooses Mail Art-kort. På den ene side er maleriet, på den anden bliver nye billeder til af frimærker, stempler, ord og farvede felter.

Havfruekultur. Dooses danske baggrund vækker ofte genklang i hans motiver som her, hvor to forskellige – men lige så karakteristisk danske – havfruer indrammes af Dannebrog.

tynde modeller og de kantede bevægelser og nedtoner det feminine. Langt mere end at være kvindeportrætter, virker billederne som studier i typer og attituder fra det moderne liv i byen.

Rejsespor

Siden 1999 har Torben Doose deltaget aktivt i netværket af mail art kunstnere, som siden 1960'erne har brugt de internationale postsystemer til at udveksle idéer og kunst. Dooses værker går gennem mange hænder, før det havner i modtagerens. Netop denne rejse er en væsentlig del af værket, for de mange hænder sætter spor. Det er på én gang en privat forsendelse og samtidig et offentligt kunstværk, der først for alvor bliver til, når det sendes ud i verden og bliver brugt. En sådan uhøjtidelig opfattelse af kunstværket er centralt for mail art, hvor hensigten bl.a. er at komme udenom den etablerede, kommercielle kunstverden for at gøre kunsten tilgængelig og håndgribelig for alle.

Udstillingen Torben Doose – Mail Art kan ses i Café Hovedtelegrafen fra den 28. november 2006 til 4. marts 2007.

Et korthus

Af Birgitte Agersnap

Rigmor Kubiak Rasmussen rejser et hus af kort på museets balkon: Et monument over den håndskrevne hilsen på postkort.

Monumentalt og let

Mange af os skiller sig sikkert af med dem med tiden, andre gemmer dem pligtskyldigt. Hvad gør man ved de postkort, venner og familie har skænket én gennem årene? Kunstneren Rigmor Kubiak Rasmussen (f. 1945) har gemt hvert og et, hun har modtaget. I erkendelse af, at færre og færre benytter sig af postkortet som meddelelsesform og i stedet tyer til den elektroniske hilsen, har hun bygget en foreløbig finale over sin samling: Et monument over postkort.

Det består af i alt tolv billedtæpper syet af alverdens postkort, som monteres på et flere meter langt, bredt og højt rammeværk af metal. Huset rejses på et hævet podium, som sammen med de bevægelige papirvægge giver det en lethed trods metalramme og størrelse. Det er på en gang et skrøbeligt hus af papir og et solidt monument.

Et hus, der skal læses

Korthuset rummer et hav af historier. Ydervæggene viser postkortets billedsider. Her kan man studere årtiers julekortmotiver og få indtryk af skiftende tiders populære rejsemål; et Go-card med Kevin fra tegneserien South Park dukker op og pludselig gør også P.S. Krøyers lille blå pige på stranden; et sted løftes forsigtigt en lille papirlap, og spinkel elektronisk musik lyder fra kortet; der er fødselsdagskort og mail art fra hele verden. Går man ind i huset, kan man læse kortenes tekstsider eller se bagsider med nye billeder. Man kan sætte sig på det

Korthusets vægge består af alle de jule-, ferie- og fødselsdagskort, som Rigmor Kubiak Rasmussen har modtaget gennem livet. Et privat såvel som et offentligt monument.

vævede, „flyvende tæppe“ og lade tankerne lette eller blot falde til ro.

Korthuset inviterer til at standse op en stund – eller timer, hvis man vil.

Privat monument

Interessen for kunstens sociale aspekt har altid været karakteristisk for Rigmor Kubiak Rasmussens arbejde. Det ses i hendes film, malerier, installationer og ikke mindst i hendes mail art. Det handler om en interesse for kunstens mulighed for at skabe fællesskab og -forståelse. Det var bl.a. dette, der bragte hende ind i mail art-netværket. Her var hun særligt aktiv indtil få år efter murens fald. Indtil da var det bl.a. takket været netværket, at østeuropæiske og vesterlandske kunstnere kunne udveksle idéer og kunst. Korthuset er i høj grad blevet til i et fællesskab som i mail artens ånd: Det beror på menneskers lyst og trang til at kommunikere.

Museets to kunststillinger hylder den postforsendte hilsen, men på forskellig vis: Hvor Torben Dooze (omtalt på side 6) fastholder postbefordringen som det stadig levende medie, står Korthuset snarere som et mausoleum over det. Korthuset er både et kollektivt historisk monument og et meget privat monument over fortællinger om Rigmor Kubiak Rasmussens eget liv og værk.

„Korthuset“ kan opleves på museets balkon fra den 28. november 2006 til den 4. marts 2007.

DET SKER PÅ POST & TELE MUSEUM:

Frimærkeudgivelser

2. januar 2007 udsendes to frimærker i dagligserien „Lille Rigsvåben“.

10. januar 2007 udgives fire frimærker med danske vindmøller, et velgørenhedsfrimærke, et frimærke i 50-året for udsendelsen af de første danske FN-soldater samt to frimærker i anledning af Det internationale polarår. De sidstnævnte frimærker er en fællesudgivelse med Grønland, Finland, Norge, Sverige, Island, Rusland, USA og Canada.

Balkonen, 1. sal

28. november-4. marts 2007

Korthuset

– et monument over den håndskrevne hilsen på postkort.

Udstilling af Rigmor Kubiak Rasmussens korthus, der er skabt af alle de jule-, ferie- og fødselsdagskort, hun har modtaget i sit liv. Læs omtalen på side 7.

Frimærkekabinettet, 3. sal

Mestergravøren

Verdens hidtil mest produktive frimærkegravør, den polskfødte svensker Czesław Slania, døde i 2005. I Frimærkekabinettet på 3. sal præsenteres gravøren og eksempler på hans danske produktion. Omtalt i MuseumsPosten nr. 2/2006.

Nordiske frimærker i 50 år

Siden 1956 har det danske postvæsen deltaget i de nordiske landes tilbagevendende udgivelser af frimærker med fælles motiv eller tema. Se de danske bidrag. Omtalt i MuseumsPosten nr. 3/2006.

Åbningstider i julen

Museet er lukket den 24., 25. og 31. december 2006 samt den 1. januar 2007. Den 26. december 2006 er museet åbent kl. 12-16.

Café Hovedtelegraf

28. november 2006 – 4. marts 2007

Torben Dose – Mail Art

Udstillingen viser hundredvis af Doses kunstneriske kort og konvolutter. Læs omtalen på side 6.

Torben Dose: Akvariebund

Café Hovedtelegraf er lukket 2. januar til 15. januar 2007 inkl. på grund af istandsættelse.

IT-KLUBBEN

Museets tilbud til børn og unge i alderen 10-18 år, der har lyst til at lave hjemmesider, chatte og surfe på internettet. Museet stiller computere, serverplads og ekspertise til rådighed. Medlemskab af IT-KLUBBEN koster 150,- kr. pr. år for børn under 12 år og 250,- kr. pr. år for børn og unge over 12 år.

Udsalg i butikken

Besøg Museumsbutikken på Købmagergade eller på www.ptt-museum.dk, hvor du lige nu kan købe udvalgte bøger og plakater til meget favorable priser.

MUSEUMS posten

NR. 4 / NOVEMBER 2006

Udgivet af:

©Post & Tele Museum

– en fond stiftet af

Post Danmark A/S og TDC A/S.

Redaktion:

Birgitte Wistoft (ansv.)

Erik Jensen

Layout: Finn Evald

Repro og tryk: Centertryk, Holbæk

MuseumsPosten udkommer fire gange årligt og tilsendes gratis ved henvendelse til museet. Næste nummer udgives i januar 2007.

Oplag: 28.000

ISSN 0909-1920

Forsiden: Adressesiden på mail art af Torben Dose fra februar 2006. Se artiklen på side 7.

Åbningstider:

Museet

Tirsdag-lørdag kl. 10-17,

onsdag dog kl. 10-20,

søndag kl. 12-16.

Mandag lukket.

Café Hovedtelegraf

Købmagergade 37, 5.

Tlf. 33 41 09 86

Tirsdag-lørdag kl. 11-17,

onsdag dog kl. 11-20,

søndag kl. 12-16.

Køkkenet lukker en time før museets lukketid og er også lukket kl. 16-17.30 på onsdage.

Studiehuset

Valkendorfsvej 9

Tirsdag-fredag kl. 10-15 samt den

første lørdag i måneden kl. 10-15.